

MINNISBLAÐ

DAGS.

03.04.2023

SENDANDI

Skúli Björn Gunnarsson
Snævarr Örn Georgsson (EFLA)

MÁLEFNI

Litlabakkanáma: Svör við umsögnum við umhverfismatsskýrslu

DREIFING

Skipulagsstofnun

Svör framkvæmdaraðila við innsendum umsögnum um umhverfismatsskýrslu Litlabakkanámu

Umsagnir bárust frá Fiskistofu, Hafrannsóknarstofu, Heilbrigðiseftirliti Austurlands, Landgræðslunni, Minjastofnun Íslands, Múlapingi, Náttúrufræðistofnun Íslands og Umhverfisstofnun. Engar umsagnir bárust frá almenningi eða öðrum hagsmunaaðilum. Að mati Skipulagsstofnunar þarf framkvæmdaraðili að bregðast við atriðum í umsögnum Múlapingis, Fiskistofu, Hafrannsóknastofnunar, Náttúrufræðistofnunar Íslands og Umhverfisstofnunar.

UMSÖGN MÚLAÞINGS	SVÖR FRAMKVÆMDARAÐILA
<p>„Sveitarfélaginu hafa borist fyrirspurnir og athugasemdir frá landeigendum handan Jöklu, til móts við efnistökusvæðið, þar sem þeir lýsa yfir áhyggjum sínum af þeim áhrifum sem svokallaður „þröskuldur“ hafi á náttúrulegt rennsli og farveg árinna (vísað er til umfjöllunar á bls. 23 í umhverfismatsskýrslu). Síðustu ár hefur stöðugt grafið úr bakkanum og landbrot aukist.</p> <p>Er það mat sveitarfélagsins að umhverfismatið þurfi að sýna svo ekki sé um villst að ekki sé hætt á jarðvegsrofi eða landbroti vegna aukinnar námuvinnslu á svæðinu. Sé ekki hægt að sýna fram á að svo verði ekki, skal tiltaka viðeigandi mótvægisáðgerðir í umhverfismatsskýrslu.“</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Stærstan hluta ársins er þröskuldurinn á þurru landi langt frá virkum farvegi árinna og hefur engin áhrif á rennsli Jöklu. - Þröskuldurinn verður það lítilt að hann heldur bara vatni frá kvíslinni yfir sumartímann þegar lítið rennsli er í Jöklu, ef mikil flóð (eða yfirfall) verða þá bara flæðir áin yfir þröskuldinn og um kvíslina og náttúran fær að hafa sinn gang. - Það að áin hafi fært sig vestar í farveginum undanfarin ár og grafi úr vesturbakkanum er náttúrulegt ferli sem hefur staðið yfir í mörg ár og hefur ekkert með efnistöku að gera. Ekki hafa verið gerðir neindir varnargarðar eða neitt gert til að beina ánni til vesturs, en hún beygir til vestur nokkuð áður en hún kemur að efnistökusvæðinu. - Námuvinnslan orsakar ekkert landrof og ef eitthvað er ættu gryfjurnar og lægra yfirborð malareyra eftir áratuga efnistöku að auðvelda Jöklu að brjóta sér leið í átt að austurlandinu, en ekki vesturlandinu
<p>„Við lestur skýrslunnar vekur furðu að ekki hafi verið metin áhrif þess að undanskilja alfarið svæði sem tilheyrir valkosti B frá fyrirhugaðri efnistöku... Í ljósi þess sem á undan er rakið er lagt til að reitir 13-15 verði undanskildir efnistöku.“</p>	<p>Svæði B er ekki undanskilið af þeirri einföldu ástæðu að ef Jökla færir sig innan malareyranna og byrjar að renna meira um kvíslina í námunni (t.d. í kjölfar flóða) þá er stærstur hluti efnistökusvæðisins óaðgengilegur og svæði B það eina sem hægt er að nálgast úr landi. Jökla er stórt og öflugt vatnsfall og ef hún vill renna um kvíslina í gegnum námuna þá verður ekki við það ráðið.</p>



MYND 1 Horft til suðurs frá efnistökusvæðinu. Áin beygir að vesturlandinu (hægra megin) og byrjar að renna með því löngu áður en komið er að landi Litlabakka sem sést ekki á þessari mynd.

UMSÖGN FISKISTOFU	SVÖR FRAMKVÆMDARAÐILA
<p>„Fiskistofa telur að lítill munur sé á aðalvalkosti eða valkosti B, hvað varðar möguleg áhrif á lífríki Jökulsár á Dal. Þó kann að vera að aðalvalkostur feli í sér aukna hættu á því að áin breyti farvegi sínum“</p>	<p>Sjá svar við athugasemd Múlaþings um mögulegt landrof.</p>

UMSÖGN HAFRANNSÓKNARSTOFNUNAR	SVÖR FRAMKVÆMDARAÐILA
<p>„Áhrif efnistöku úr árfarvegi getur náð talsvert út fyrir hinn eiginlega efnistökuastað. Botnefni ofan efnistökuastaðar getur farið á skrið vegna breyttra strauma/botnlags og leitað niður í efnistökuþryggur.“</p>	<p>Þetta hefur alls ekki verið raunin við efnistöku í Litlabakkanámu enda er ekki verið að taka úr virkum farvegi árinna heldur meðfram flóðafarvegi. Ofan við efnistökusvæðið er risastór malareyri sem hefur ekki farið á skrið í áratugi og ólíklegt er að hún hreyfist nokkuð eftir því sem að Jökla finnur sér stöðugri farveg með vesturlandinu.</p>



MYND 2 Aðstæður við Litlabakkanámu eru slíkar að líkur á landrofi, að botnefni fari á skrið eða þess háttar landbreytingum eru afar litlar. Efnistökusvæðið er töluvert frá virkum farvegi Jöklu.

<p>„Að auki getur grugg sem myndast vegna efnistöku og möguleg mengun haft skaðleg áhrif á lífríkið neðan efnistökuastaðar.“</p>	<p>Á þeim 15 árum sem að Jökla hefur verið hrein eftir að Kárahnjúkavirkjun tók til starfa hefur aldrei myndast nein gruggmyndun við efnistöku sem að skilaði sér út í ána. Í námunni er líka verið að taka mjög hreina mól, afar lítið er um mold og jarðveg til að mynda grugg. Þó grugg myndast þá væri það hvort sem er dropi í hafið miðað við grugguga yfirfallsvatnið sem rennur niður farveginn og fyllir hann í um 1-2 mánuði á hverju ári og breytir Jöklu aftur í jökulá.</p>
--	--

UMSÖGN HAFRANNSÓKNARSTOFNUNAR	SVÖR FRAMKVÆMDARÆDILA
<p>„Almenna reglan ætti því að vera sú að við malarnám sé leitað annarra svæða en í eða við vatnsföll og Hafrannsóknastofnun mælir eindregið gegn efnistöku sem hefur í för með sér beina snertingu við virkan farveg straumvatna.“</p>	<p>Það er góður og gildur punktur en hér er ekki verið að taka efni úr virkum farvegi og stærðargráða heildarfarvegur er slík að það er á engan hátt sambærilegt við aðrar laxveiðiár á Íslandi. Ef Hafrannsóknarstofnun hefur áhyggjur af því að þetta skapi fordæmi fyrir efnistöku við aðrar laxveiðiár þá er auðvelt að sýna fram á sérstöðu aðstæðna við Jöklu og Litlabakka.</p>
<p>„Í skýrslunni lýsir höfundur grunnástandi fiskstofna og vatnalífs í Jöklu neðan efnistökusvæðisins og til sjávar og dregur þar mjög úr mikilvægi svæðisins hvað varðar seiðaframleiðslu og veiðihagsmuni“</p>	<p>Í skýrslunni er vitnað í niðurstöður seiðarannsóknna, botndýralífsrannsóknna og veiðitölu. Allt bendir til að seiðaframleiðsla á svæðinu sé lítil og veiðihagsmunir í næsta nágrenni afar litlir. Það er ekki skoðun eða álit, það er staðreynd að engin veiði er stunduð í 2,5 km radius bæði ofan og neðan við Litlabakkanámu og veiðin í neðanverðri Jöklu hrundi niður í ekki neitt þegar seiðasleppingum var hætt.</p>
<p>„M.a. eru þar birtar tölur um fjölda seiða á tveimur rannsóknastöðum neðan við efnistökusvæðið. Þar er miðað við fjölda seiða sem veiðast árlega á hvorum stað, en vísitala seiðapéttleika sem fjöldi seiða á hverja 100 m² er betri mælikvarði þar sem svæðið sem rannsakað er hverju sinni getur verið misstórt milli staða og ára.“</p>	<p>Skýrslur sýna að seiðapéttleiki hefur verið mjög lítill við Fossá og afar lítill við Breiðumörk.</p>
<p>„Engar athuganir hafa farið fram svo vitað sé á lífríki í Jöklu við fyrirhugað námasvæði, né heldur hvort rennsli um kvísl sem sker námasvæði sé nægjanlegt til að þar þrífist vatnalíf. Rétt er að hafa í huga að hér er um eyrasvæði að ræða sem getur jafnvel breyst eitthvað frá ári til árs.“</p>	<p>Gerðar hafa verið seiðarannsóknir á hverju ári í meira en áratug og eru tveir rannsóknarstaðir á malareyrnum skammt neðan við efnistökusvæðið þar sem aðstæður eru mjög svipaðar. Kvíslin sem rennur um efnistökusvæðið svo til þornar upp á sumrin og rétt svo seytlar vatn á milli steina. Stærstur hluti farvegarins er skraufþurr enda enginn botngróður eða annað lífríki að sjá. Þegar horft er til þess að sumarrennsli Jöklu er 20.000 – 40.000 l/s og fiskgenga svæðið hátt í 100 km, þá er óhætt að segja að örllítið rennsli í stuttri kvísl hafi hverfandi áhrif á vatnalíf árinna.</p> <p>Þess má geta að það er vandamál við Blöndubakka að á vorin flæðir um kvísl yfir eyrina þar fyrir neðan og myndar á eyrinni litla tjörn. Þessi kvísl og tjörn þornar svo yfir sumarið og hundruðir, jafnvel þúsundir laxaseiða drepast annað hvort úr þurrki eða verða kríum og öðrum rándýrum auðveld bráð. Sjá mynd 4 hér að neðan. Talað hefur verið um að stífla þá kvísl til að forða seiðunum frá því að enda á þurru landi.</p>



MYND 3 Kvíslin á efnistökusvæðinu þurrkast nánast alveg upp yfir sumartímann.

UMSÖGN HAFRANNSÓKNARSTOFNUNAR

„Þar sem ekki liggja fyrir seiðarannsóknir í og við námusvæðið, má líta til þeirra gagna sem til eru úr seiðarannsóknnum í nágrenni svæðisins, en í skýrslunni er fjallað um mælistaði við Fossá og Breiðumörk. Ástæða er til að skoða einnig niðurstöður úr seiðarannsóknnum við Blöndubakka, þar sem námasvæðið liggur á milli þess og mælistaðs við Fossá“

„Við Breiðumörk hefur þéttleikinn árin 2013-2021 ávallt mælst innan við 5 laxaseiði/100 m². Neðan við Fossá hefur þéttleikinn mælst hærrí, þó breytileikinn sé mikill milli ára. Þéttleiki laxaseiða hefur mælst hæstur við Blöndubakka af þessu þremur stöðum og hefur farið hækkandi síðustu ár. Samkvæmt þessum niðurstöðum virðist þéttleiki laxaseiða aukast eftir því sem ofar kemur, en Litlabakkanáma er staðsett á milli rannsóknastaða við Blöndubakka og neðan Fossár.“

SVÖR FRAMKVÆMDARÁÐILA

Aðstæður við Blöndubakka eru allt öðruvísi en við efnistökusvæðið. Við Blöndubakka er Jökla að koma út úr gílinu sem hún hefur runnið í gegnum í marga km og rennur enn meðfram bröttum bakka og að hluta lóðréttum klettaveggjum. Mikið er um stögrýti í botninum sem fellur úr klettunum. Það myndar kjörið skjól fyrir seiði. Við Blöndubakka renna jafnframt tvær ferskvatnsár út í Jöklu, þær Blanda og Laxá. Blanda er mjög vatnslítill en þar hafa samt sést laxar og í Laxá hefur alltaf verið náttúrulegur laxastofn sem hefur verið eflur mjög með seiðasleppingum. Það er því ekki að ástæðulausu að stöðin við Blöndubakka sýni töluverðan fjölda seiða miðað við aðrar stöðvar í Jöklu.

Í þessari athugasemd Hafrannsóknarstofnunar er gefið í skyn að þéttleiki seiða aukist sjálfkrafa línulega eftir því sem ofar dregur óháð aðstæðum. Það er mjög hæpin fullyrðing sem vísindin styðja ekki.



MYND 4 Blöndubakki sést uppi vinstra megin (blátt þak) og hægra megin má sjá ós Laxár í Jöklu. Sjá má á myndinni kvíslina og tjörnina sem að þornar upp á sumrin fyrir neðan Blöndubakka.



MYND 5 Veitt skammt ofan við ósa Laxár. Þarna sjást klettarnir neðan við Blöndubakka í bakgrunninum og gilið þar sem Blanda kemur út í Jöklu.

<p>„Þar sem ekki liggur fyrir úttekt á þéttleika og útbreiðslu seiða við efnistökusvæði við Litlabakka, er ekki vitað hvort laxaseiði finnist þar eða í hversu miklum þéttleika. Miðað við þéttleika laxaseiða á fyrrgreindum rannsóknastöðum, er ekki óvarlegt að ætla að nokkuð geti verið um laxaseiði þar, að því gefnu að ákjósanleg búsvæði séu fyrir hendi“</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Fátt bendir til að ákjósanleg búsvæði séu fyrir hendi í nágrenni við efnistökusvæðið. - Líkt og áður hefur komið fram eru allt aðrar aðstæður við Blöndubakka og engan veginn hægt að heimfæra niðurstöður þar yfir á aðstæður við efnistökusvæðið. - Við Fossá er jafnframt ferskvatnsá að koma út í Jöklu og þar hefur verið sleppt mikið af seiðum í gegnum árin til að reyna að byggja upp laxastofn á svæðinu. Áin er þó einungis fiskgeng um 250 m og getur því ekki borið stóran stofn, enda hrundi veiðin niður í ekki neitt þegar seiðasleppingum var hætt, síðustu 4 ár hafa veiðst samtals 4 laxar í Fossá sjálfri. Árið 2021 var því tekin ákvörðun um að hefja aftur seiðasleppingar og skilaði það sér strax í betri veiði í veiðistöðum í Jöklu neðan við ós Fossár, en það hefur að öllum líkindum að mestu verið lax sem „átti heima“ í Fossá og beið eftir haustríningunum, enda áin mjög vatnslítill yfir sumartímenn. Hvorki Fossá né Jökla á svæðinu í kring virðist geta fóstorað nógu mörg seiði til að byggja upp laxastofn. - Sá sýnatökustaður sem er líkastur aðstæðum við efnistökusvæðið er við Breiðumörk. Þar rennur áin um stórar malareyrar og engar ferskvatnsár eða eitthvað annað frábrugðið. - Ef áhrif efnistökkunnar eru það lítil að það sé ekki hægt að greina þau nema að gera rannsókn nákvæmlega á sama stað, þá er óhætt að fullyrða að áhrif efnistökkunnar séu óveruleg. Það er þó líklega raunin enda er efnistakan langt frá virkum farvegi Jöklu á þurru landi og áratugareynsla af efnistöku á þessum stað gefur til kynna að áhrifin séu hverfandi.
<p>„Ástæða er því til að óttast að efnisnámið geti leitt til þess að áin brjóti sér nýjan farveg um efnistökusvæðið, sem myndi þýða að ráðast þyrfti í framkvæmdir til að beina henni í sinn gamla farveg eða að gamli farvegurinn þorni upp, mögulega með neikvæðum áhrifum á lífríki sem þar er fyrir.“</p>	<p>Líkt og Hafrannsóknarstofnun sagði sjálf í umsögn sinni, þá er rétt „að hafa í huga að hér er um eyrasvæði að ræða sem getur jafnvel breyst eitthvað frá ári til árs“. Það er því alls ekki útilokað að áin breyti sér einhvern tímann í eða við efnistökusvæðið.</p> <p>Í júní 2013 urðu gríðarleg leysingaflóð á NA-landi og rennsli í Jöklu fór vel yfir 800 m³/s við mælistaðinn við Hjarðarhaga. Það er því óhætt að fullyrða að við Litlabakka hafi rennslið verið nær 1.000 m³/s ef ekki meira, það er hátt í þrefalt meðalrennsli Þjórsár. Við slíkar aðstæður getur enginn mannlegur máttur hamið Jöklu og áin rennur þar sem henni sýnist. Malareyrar Jöklu ná yfir um 30 km svæði og það þarf ekki að skoða loftmyndir lengi til að átta sig á því að hún er stöðugt að breyta farveginum og færa til mól og eyrar. Efnistaka á einni eyri mun engu breyta um það né hafa einhver teljandi áhrif á lífríki árinna.</p>
<p>„Þó ekki séu þekkt skjalfest dæmi um slíka mengun frá fyrri starfsemi í námunni, þarf það ekki að segja um hvort slík atvik geti komið upp síðar og ljóst að aðstæður á svæðinu geta breyst á ýmsan hátt á þeim næstu 25 árum sem umhverfismatið miðar við“</p>	<p>Auðvitað geta alltaf orðið slys, en það er fátt sem bendir til þess að líkurnar á slysi við efnistöku séu eitthvað meiri heldur en umferðarslys á Þjóðvegi 1 sem fer meðfram Jöklu á löngum kafla eða slys á landbúnaðartækjum sem eru að störfum á bökkum Jöklu allt sumarið.</p> <p>Framkvæmdaraðila er ekki kunnugt um neitt mengunarslys í námu á Íslandi.</p>
<p>„gert er ráð fyrir að efnistakan verði í höndum verktaka sem landeigandi semur við hverju sinni og því líklega nokkrir aðilar sem vinna efni úr námunni á leyfistímanum, sem gæti gert ábyrgð og eftirlit erfiðara en ella“</p>	<p>Hver og einn verktaki þarf sjálfur að fá starfsleyfi fyrir efnistöku hjá Heilbrigðiseftirliti Austurlands. Það er því sama eftirlitsferli og kröfur og við hverja aðra efnistöku. Fram til þessa hafa aldrei fleiri en tveir verktakar haft starfsleyfi fyrir efnistöku í námunni á sama tíma.</p>

UMSÖGN HAFRANNSÓKNARSTOFNUNAR	SVÖR FRAMKVÆMDARAÐILA
<p>„Á árabílinu 2007-2022 hefur um 14 % veiddra laxa í Jöklu, veiðst á veiðistöðum sem staðsettir eru á svæðinu frá efnistökusvæðinu til sjávar (3. mynd).“</p>	<p>Yfirgnæfandi meirihluta þessara laxa sem veiðast í Jöklu neðan efnistökusvæðisins eru ekki náttúrulegir heldur úr seiðasleppingum, það sést best á því að veiðin hrundi árið 2019 eftir að seiðasleppingum var hætt í Fossá árið 2018 og árin 2020 og 2021 veiddust nánast engir laxar á þessu svæði. Til að glæða aftur lífi í veiðina var gönguseiðum sleppt sumarið 2021 sem skilaði strax bata í veiðinni sumarið 2022, en staðreyndin er sú að eftir meira en áratug af stöðugum seiðasleppingum hefur laxinn enn ekki náð fótfestu á svæðinu enda virðast búsvæðin einfaldlega ekki vera til staðar þarna á berum malareyrnum. Þó að veiði fyrir neðan efnistökusvæðið aukist aftur með áframhaldandi seiðasleppingum eru engir þekktir veiðistaðir nálægt efnistökusvæðinu svo áhrif efnistökkunnar á veiði eru hverfandi.</p>
<p>„Ljóst er því að miklir hagsmunir geta verið í húfi og því æskilegt að áður en efnistakan hefst fari fram rannsóknir á lífríki Jöklu við framkvæmdasvæðið og neðan þess, þar sem mestar líkur eru á hugsanlegum áhrifum af framkvæmdinni.“</p>	<p>Það er mörgum áratugum of seint að ráðast í rannsóknir áður en efnistaka hefst. Það eru framkvæmdar rannsóknir á vatnalífi Jöklu á hverju einasta ári og þar af eru tveir rannsóknarstaðir skammt neðan við efnistökusvæðið þar sem aðstæður eru sambærilegar. Það er fullnægjandi að mati framkvæmdaraðila og meira en er gert við flest önnur efnistökusvæði landsins. Áratuga reynsla sýnir að áhrif eru óveruleg.</p>
<p>„Einnig að á framkvæmdatímanum verði lífríki svæðisins vakt“</p>	<p>Í gangi er vöktun á vatnalífi í Jöklu, sjá fyrra svar.</p>
<p>„Telja verður víst að þrátt fyrir að veiðimenn sjái e.t.v. ekki vinnuvélar á efnistökusvæðinu frá veiðistað, verði þeir varir við þær við ána.“</p>	<p>Þetta er einfaldlega ekki rétt, efnistakan er þannig staðsett að þú tekur ekki eftir henni nema þú sért sérstaklega að horfa eftir henni, og þá sést hún einungis úr mjög mikilli fjarlægð. Þess má þó geta að veiðimenn sjá tugi vinnuvéla á hverjum einasta degi þegar keyrt er fram hjá bóndabæjum og túnum. Bæði er um að ræða landbúnaðartæki í notkun sem og úrval ónothæfra véla sem landeigendur hafa skilið eftir vítt og breitt um Jökuldalinn og í Jökulsárshlíðinni undanfarna áratugi.</p>
<p>„Veiði er mikilmetin náttúruupplifun og geta framkvæmdir af ýmsum toga haft áhrif á hana og þar með þá ímynd sem veiðin skapar. Námuvinnslan getur þannig mögulega haft neikvæð áhrif á upplifun veiðimanna og verðmæti svæðisins til útivistar og veiðinýtingar.“</p>	<p>Efnistakan er þannig staðsett að þú tekur ekki eftir henni nema þú sért sérstaklega að horfa eftir henni. Höfundar þessa umhverfismats hafa báðir stundað leiðsögn í Jöklu í áratug og aldrei hefur efnistakan borið á góma hjá veiðimönnum.</p> <p>Það sem hins vegar erlendir veiðimenn nefna og kvarta yfir er ruslið meðfram vegum og í kringum bóndabæi, einkum er það hvíta heyrúlluplastið sem að fýkur út um allt og er flækt í girðingum meðfram öllum vegum sem pírrar gesti. Gömul bílhræ og landbúnaðartæki sem skilin eru eftir hér og þar ber einnig oft á góma en þau eru oft umkringd úreldum heimilistækjum og mygluðum heyrúllum, sem auðvitað eru ennþá í plastinu sem smám saman fýkur um sveitina. Ef landeigendur við Jöklu hafa áhyggjur af því að neikvæð upplifun veiðimanna hafi áhrif á verðmæti svæðisins þá er efnistakan ekki sökudólgurinn.</p> <p>Erlendir veiðimenn eru öllu jöfnu vel upplýstir og menntaðir og nauðsynlegir innviðir og framkvæmdir þeim tengdum er ekki eitthvað sem að angrar þá, þeir skilja vel að það þarf mól í vegina sem þeir keyra á og í húsin sem þeir sofa í.</p>



MYND 6 Mynd tekin við Laxá í Jökulsárhlíð, hliðará Jöklu og er hluti af Jökclusvæðinu sem menn veiða. Bílhræ af fólksbílum, jeppum, landbúnaðartækjum og flutningabílum ásamt gömlum mygluðum heyrúllum auk ýmiss annars rusl er það sem hefur neikvæð áhrif á upplifun veiðimanna, ekki efnistaka sem að er ekki sjáanleg og fjarri veiðistöðum.

<p>„Benda verður á að ekki hefur verið gerð rannsókn á áhrifum þessarar efnistöku á lífríki heldur styðst matsskýrslan við mat höfundar og hagsmunaaðila.“</p>	<p>Jökla hefur verið mikið rannsökuð undanfarin ár í tengslum við Kárahnjúkastíflu og áhrif hennar og liggja fyrir m.a. eftirfarandi skýrslur um vatnalífriki Jöklu:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Seiðarannsóknir og veiði í Jökulsá á Dal, hliðarám hennar og Fögruhlíðará 2021 2. Seiðarannsóknir og veiði í Jökulsá á Dal, hliðarám hennar og Fögruhlíðará 2020 3. Áhrif yfirfallsvatns úr Hálslóni á botnlæga þörungum og hryggleysingja í Jökulsá á Dal. 2019 4. Seiðarannsóknir og veiði í Jökulsá á Dal, hliðarám hennar og Fögruhlíðará 2019 5. Seiðarannsóknir og veiði í Jökulsá á Dal, hliðarám hennar og Fögruhlíðará 2018 6. Útbreiðsla og ástand seiða og veiði á vatnasvæði Jökulsár á Dal og Fögruhlíðará 2017 7. Útbreiðsla og ástand seiða og veiði á vatnasvæði Jökulsár á Dal og Fögruhlíðará 2016 8. Rannsóknir á smádýrum og þörungum í Jökulsá á Dal 2014. Stöðuskýrsla 9. Útbreiðsla og ástand seiða í Jökulsá á Dal og hliðarám hennar 2014 10. Útbreiðsla og ástand seiða í Jökulsá á Dal og hliðarám hennar 2013 11. Fiskirannsóknir á vatnasviði Lagarfljóts, Jökulsár á Dal, Fögruhlíðará og Gilsár 2011 og 2012 12. Ástand laxaseiða í Jökulsá á Dal 2011 13. Fiskirannsóknir á vatnasviði Lagarfljóts, Jökulsár á Dal, Fögruhlíðará og Gilsár 2010 14. Fiskirannsóknir á vatnasviði Lagarfljóts, Jökulsár á Dal, Fögruhlíðará og Gilsár 2006. Áfangaskýrsla 2 15. Fiskirannsóknir á vatnasviði Lagarfljóts, Jökulsár á Dal, Fögruhlíðará og Gilsár 2005. Áfangaskýrsla 1 16. Fiskirannsóknir á vatnasviði Jökulsár á Fjöllum sumarið 2000 17. Fiskirannsóknir í Jökulsá á Dal (Brú) og þverám hennar í Jökuldal 1997 <p>Í öllum rannsóknum frá 2011 hafa verið seiðarannsóknarstöðvar við Fossá og Breiðumörk neðan við efnistökusvæðið. Við rannsóknir á þörungum og hryggleysingjum í Jöklu var einnig sýnatökustaður um 2 km neðan við efnistökusvæðið, þar var ekki hægt að greina nein merki um áhrif efnistökkunnar.</p> <p>Þetta umhverfismat er byggt á gögnum og staðreyndum. Efnistakan er í flóðafarvegi Jöklu á þurru landi fjarri virkum farvegi árinna og ekkert í ítarlegum rannsóknum síðasta áratuginn bendir til að neikvæð áhrif á vatnalíf séu til staðar.</p>
<p>„Um verulegt magn efnis er að ræða“</p>	<p>Framkvæmdaraðili er þessu ekki sammála. Gert er ráð fyrir að taka allt að 10.000 m³ á ári sem er rúmlega hálfur hektari, það er mjög lítið svæði þegar horft er til ávinnings samfélagsins sem fær mjög gott efni í vegklæðningar og steypu. Í samanburði við helstu námur suðvesturhornsins þar sem teknir eru hundruðir þúsunda m³ á ári hverju er þetta örnáma.</p>
<p>„Má í því sambandi benda á að t.d. eru framkvæmdaleyfi í fiskeldi gefin til 10 ára í senn“</p>	<p>Opið fiskeldi í sjó hefur ekkert með þessa framkvæmd að gera og tengist ekki á neinn hátt. Um er að ræða algjörlega óskyldan iðnað við ræktun á innfluttu dýri sem losar mikið magn úrgangs út í Íslenska náttúru og hefur í för með sér allt öðruvísi og mun umfangsmeiri umhverfisáhrif.</p> <p>Ef framkvæmdaleyfi fyrir önnur efnistökusvæði eru skoðuð má sjá að þau eru reglulega gefi út til áratuga og heimila vinnslu á milljónum rúmmetra, t.d. Þórustaðanáma, Lambafell, Vatnsskarðsnáma, Rauðamelsnáma og Súlur og Stapafell.</p>

UMSÖGN NÁTTÚRUFRÆÐISTOFNUNAR ÍSLANDS	SVÖR FRAMKVÆMDARAÐILA
„Jökulsár á Dal breyst úr því að vera ólgandi gruggug jökulá í að vera straumlítill bergvatnsá mestan hluta ársins“	Þó að Jökla sé ekki lengur gruggugt jökulfljót þá er hún enn mjög vatnsmikil og straumpung, jafnvel þó að hún virðist lygn á yfirborðinu. Algengt sumarrensli er á milli 20-40 m ³ /s. Í flóðum getum rennslið orðið mörg hundruð rúmmetrar á sekúndu án þess að jökulvatn komi þar nokkuð við sögu.
„Gróðursnauðar áreyrar sunnan við núverandi námu eru ekki settar fram sem valkostur.“	Þær áreyrar tilheyra jörðunum Árbakka og Hrafnabjörgum og eru að stórum hluta í eigu ríkisins.
„rétt er þó að taka fram að þessi könnun átti sér stað of seint á varptímanum til að hægt væri meta varpþéttleika með fullnægjandi hætti þar sem á þessum tímapunkti hefur varp án efa misfarist hjá einhverjum fuglum og þeir yfirgefið svæðið“	Rétt er að betra hefði verið að vera örlítið fyrr á ferðinni, en það einfaldlega passaði ekki inn í dagskrá athugunaraðila. Það hefur þó lítil áhrif á niðurstöðurnar, allar tegundir sem vænta má á svæðinu sáust (og meira til) og þó að það vanti einhver varppör þá breytir það litlu um áhrif framkvæmdarinnar enda um afar fáa einstaklinga að ræða, líkt og segir í umsögn NÍ. Það er auk þess einungis unnið á litlum hluta svæðisins hverju sinni svo einungis hluti svæðisins er raskaður á hverjum tímapunkti sem dregur enn úr áhrifunum.
„Þarna er þó ekki um marga einstaklinga að ræða og því getur framkvæmdin ekki talist hafa mikil áhrif á fuglalíf. En það ætti engu að síður að taka til skoðunar að hlífa þeim hluta áreyranna þar sem fuglarnir eru helst, þ.e. svæði B. Sérstaklega þar sem kjói, sem er á valista sem tegund í hættu, á þar óðal.“	Það svæði er mjög mikilvægt þar sem það er eini hluti malareyrarinnar sem er aðgengilegur úr landi ef Jökla tekur upp á því að renna um kvíslina í gegnum svæðið í auknum mæli. Töluvert er um sambærileg búsvæði í kring og þar sem áætlunin gerir ráð fyrir því að enda á svæði B eftir hátt í 20 ár má gera ráð fyrir að aðrar eyrar í nágrenninu hafi gróið enn meira upp á þeim tíma.
„Í námunni koma til með að myndast tjarnir og þarf að huga vel að frágangi þeirra, bæði með tillit til öryggissjónarmiða og eins lífríkis“	Framkvæmdaraðili er ekki viss hvaða öryggissjónarmiða NÍ vísar til, það eru tjarnir víðsvegar á svæðinu og vatnsmikil og straumpung á í næsta nágrenni. Afar fáir eru á ferli á svæðinu nema starfsmenn efnistökuunnar. Í umhverfismatskýrslu er tilgreindur sérstakur halli á köntum hverrar gryfju í kafla 3.2.2 um frágang svæðisins (30-45%)
„Ekki kemur fram hvort til stendur að flytja efni inn á svæðið til uppfyllingar eða landmótunar“	Efni verður ekki flutt inn á svæðið.
„Því er mikilvægt að til staðar sé skýr viðbragðsáætlun fyrir framkvæmdarsvæðið og að mengað set sé fjarlæggt sem fyrst af svæðinu“	Slík viðbragðsáætlun er til staðar sbr. kafla 4.7.5 í umhverfismatskýrslu.
„Í umhverfismatskýrslunni er ekki fjallað um loftgæði eða hljóðvist í og við framkvæmdarsvæðið, en á svæðinu er efnisvinnsla með hörpunartækjum og grjótmulningsvélum. Hins vegar kemur fram að þessi vinnsla hefur verið til staðar og því er hún e.t.v. ekki það umfangsmikil að hún valdi umhverfisáhrifum, en gott væri að taka það fram“	Í matsáætlun var fjallað um hljóðvist og loftgæði í kafla 4.4.1 og greint frá því að ekki yrði frekari umfjöllun í umhverfismatskýrslu sökum þess hve langt væri í næstu byggð og engir á ferli í nágrenni efnistökusvæðisins og áhrifin þar af leiðandi hverfandi. Skipulagsstofnun féllst á það í áliti sínu um matsáætlun dags. 9. júlí 2021.
„Náttúrufræðistofnun telur áhrif fyrirhugaðrar framkvæmdar verða verulega neikvæð fyrir gróður og jarðminjar og talvert neikvæð fyrir landslag og ásynd“	<ul style="list-style-type: none"> - Framkvæmdaraðili er ekki sammála því að malartaka á mikið til gróðurlausum áreyrum sem að hluta til eru með manngerðum gróðri hafi veruleg neikvæð áhrif á gróður. Sérstaklega ekki þegar horft er til þess að svæðið er lítið og einungis verður hluta þess raskað hverju sinni og það grætt upp að efnistöku lokinni. - Framkvæmdaraðili er ekki sammála því að malartaka á um 1,1% af flatarmáli og brot úr prósentu af rúmmáli jarðmyndarinnar hafi verulega neikvæð áhrif á jarðmyndunir, sér í lagi þegar um er að ræða algenga jarðmyndum með ekkert verndargildi. Jarðmyndunin verður ekki einu sinni fjarlægð að fullu á efnistökusvæðinu heldur eingöngu efsta lag hennar, flatarmál hennar minnkar því ekkert. - Framkvæmdaraðili er ekki sammála því að umfangslítill efnistaka sem er búin að vera til staðar í áratugi, er mjög lítið sýnileg og á fámennu svæði á malareyrum sem eru síbreytilegar frá náttúrunnar hendi hafi í för með sér talsvert neikvæð áhrif á landslag og ásynd.

UMSÖGN UMHVERFISSTOFNUNAR	SVÖR FRAMKVÆMDARAÐILA
<p>„Umhverfisstofnun telur að skoða eigi hvort ástæða sé til að styrkja gróður á fyrirhuguðum efnistökusvæðum en í stað þess verði lögð áhersla á að græða upp svæði þar sem efnistöku er lokið“</p>	<p>Efnistökusvæðið verður grætt upp jafnóðum í áföngum líkt og greint er frá í umhverfismatskýrslu.</p>
<p>„Efnistakan fer alfarið fram utan við virkan farveg Jöklu. Umhverfisstofnun telur að leggja eigi áherslu á að þannig verði áfram og að skoða verði hvort ekki sé ástæða til að hindra að áin flæmist um efnistökusvæði með leirburði þegar Háslón fer á yfirfall og spilli malarefni og gróðri“</p>	<p>Efnistakan verður áfram utan við virkan farveg Jöklu. Hugsunin með þröskuldinum í kvíslinni er að lágmarka rennsli árinna í gegnum efnistökusvæðið, en þegar það verða stór flóð eða mikið yfirfallsrennsli er ómögulegt við það að eiga. Áin hefur þó alltaf verið að færa sig meira og meira að vesturbakkanum og ef fram heldur sem horfir mun enn minna rennsli fara um efnistökusvæðið áður en langt um líður.</p>
<p>„Í gömlum áreyrum Jöklu neðan Blöndubakka er að finna mjög mikið efni. Þrátt fyrir þetta telur Umhverfisstofnun að fara eigi sparlega með gæðaeefni og nota þessa mól aðeins til framleiðslu steypu og klæðninga“</p>	<p>Efnið er verðlagt á þann hátt að það borgar sig ekki fyrir verktaka að nota það nema þeir geti selt það áfram sem gæðaeefni, t.d. í steypu og vegklæðningar. Náman er einnig það langt frá helstu framkvæmdarsvæðum (Egilsstöðum og Þjóðvegi 1) að aksturskostnaður er mikill, sem gerir það að verkum að efnið er nær eingöngu notað sem dýrara gæðaeefni.</p>